

De morele ruimte overeind gehouden?

Met de casus ‘Is de autonomie van de pastoraal heilig?’ hebben we te maken met een casus die ons wordt voorgelegd door een collega van een straatpastor die in een intervisiegesprek vertelde over een pastoraal die hem heeft medegedeeld te willen stoppen met het leven. Behalve morele vragen in het leven van de pastoraal en in de pastorale relatie, zijn er ook morele vragen in de collegiale relatie.

Zien – oordelen – handelen

Deze casus kent verschillende vertellingsniveaus: het levensverhaal van de pastoraal, het pastoraal contact tussen hem en de straatpastor en het intervisiegesprek met collega-stratopastores. Het vierde vertellingsniveau, de casus zoals die is voorgelegd, biedt tot deze drie onderliggende niveaus een narratieve toegang. In antwoord op de vraag naar het ethisch oordeel, de besluitvorming en het eventueel daaruit voortvloeiend handelen onderzoek ik wat er op elk niveau moreel gesproken aan de orde is.

De vertelling van de pastorale ontmoeting wordt door de betreffende pastor ingebracht in een intervisiegesprek met collega-stratopastores. Zowel bij de pastor zelf als bij zijn collega's is er de intuïtie dat het in deze casus om iets belangrijks gaat. Tegelijkertijd zegt de betreffende pastor de mededeling van de pastoraal als ken-

nisgeving te hebben aangenomen. Dat roept de vraag op wat deze casus voor de betreffende pastor dan zo belangrijk maakt om in te brengen. De pastor die de vertelling van de pastorale ontmoeting in het intervisiegesprek inbrengt, meent vanuit zijn intuïtie dat hier sprake is van ‘*balanced suicide*’. Een collega vertrouwt op deze intuïtie en zou zelf ook niet weten ‘welk perspectief deze man nog aangereikt kan worden’. Bovendien gelooft deze collega dat de dood niet het einde is en dat de passant dan ‘een beter plekje krijgt dan nu’.

De collega die ons de casus voorlegt, meent echter dat geen menselijk leven door suicide beëindigd zou mogen worden en dat de wens niet meer te willen leven, niet per definitie een doodswens is. Wat hier onder andere op het spel staat is het morele inzicht dat het leven altijd een goed is (*Evangelium vitae*, 1995) en de dood altijd een kwaad. De dood maakt im-

mers een einde aan de mogelijkheid als bezielde lichamelijke wezens te communiceren (Vosman 1996). Hoe is het gesprek hierover precies verlopen?

Deze intervisiegroep heeft voorzieningen getroffen om het intervisiegesprek veilig te houden. Toch vindt de betreffende pastor het nodig direct aan het begin mee te delen dat hij het besluit van de passant zal respecteren. En precies hierbij stelt de collega die de casus voorlegt vragen. Kan dat in deze groep zonder de onderlinge veiligheid onder druk te zetten?

In mijn kwalitatief-empirisch, moraaltheologisch onderzoek naar persoonlijk pastoraat door parochiepastores heb ik als doel van persoonlijk pastoraat gevonden: het bevorderen van (1) innerlijke ruimte, (2) een betekenisvolle plek tussen mensen

en (3) de ervaring van Gods liefde, door als pastor (4) beschikbaar te zijn op een heldere

en duurzame manier, (5) zorgvuldig de pastorant te erkennen als persoon en (6) een gezamenlijke zoektocht naar God aan te gaan. Het gaat hier om het interne doel van de praktijk van persoonlijk pastoraat, niet om een inventarisatie van de doeleinden die pastores zich stellen in hun contacten met pastoranten. Daarbij moeten de zes genoemde aspecten niet gelezen worden als een af te vinken lijstje van doelen, maar als dimensies van een (morele) ruimte die een pastorant en een pastor gezamenlijk betreden. Persoonlijk pastoraat mikt op doelen betreffende het leven van de pastorant, maar ook betreffende de pastorale relatie zelf en deze

twee categorieën van subdoelen zijn op elkaar betrokken. Door heldere en duurzame beschikbaarheid, door aandachtige en trouwe omgang en door een gezamenlijke zoektocht naar God beweegt de pastor de pastorant ertoe innerlijke ruimte te vergroten, een betekenisvolle plek tussen mensen te vinden en zich voor de ervaring van Gods liefde open te stellen (Timmerman 2011).

Ervan uitgaande dat de praktijk van het straatpastoraat ditzelfde interne doel heeft, is het de vraag welke van deze dimensies in dit pastoraal contact aan de orde waren. Hier wrekt zich de beperkte narratieve toegang tot dit niveau. Uit de beschrijving kunnen we opmaken dat in het leven van de pastorant innerlijke ruimte, een betekenisvolle plek tussen mensen en de erva-

ring van Gods liefde spannende thema's zijn. Maar in hoeverre die in het pastoraal contact aan de orde

zijn (geweest), is niet duidelijk. De pastor kent de pastorant al jaren en wil diens doodswens respecteren, maar of daarmee beschikbaarheid van en erkenning door de pastor aan de orde zijn (geweest), is niet duidelijk. Voor een gezamenlijke zoektocht naar God is geen enkele aanwijzing.

De vraag is hoe de handelwijze van de betreffende pastor past binnen de morele ruimte waarbinnen pastor en pastorant met elkaar onderweg zijn. Laat de pastor het eenvoudigweg gebeuren dat de pastorant uit die gezamenlijke morele ruimte stapt? Hoe heeft de pastor onderzocht of de 'mededeling' van de pastorant

***Persoonlijke waardigheid van pastoranten
bevorderen boven de liberale
opvatting van autonomie***

misschien toch was bedoeld als een noodkreet aan de pastor om die morele ruimte overeind te houden?

Ten slotte, de pastor brengt de casus naar voren in het raamwerk van een liberale autonomieopvatting, een opvatting waarop veel kritiek is uitgeoefend, onder andere door feministische en zorgethici. Uit mijn onderzoek komt naar voren dat autonomie (en authenticiteit) te maken heeft (hebben) met dat mensen zichzelf, hun eigen leven, de wereld waarin ze leven en de noodlottigheid ervan voor hun rekening kunnen nemen, meer dan met het in regie nemen van hun leven. Daarover zijn betreffende deze pastorant vragen te stellen. Het respecteren en bevorderen van autonomie gebeurt altijd in een welbepaalde relatie die vanaf het begin moet worden meebedacht. De vraag is dus wat het respecteren en bevorderen van de autonomie van deze pastorant in deze pastorale relatie van deze pastor vraagt. Misschien wel iets anders dan niet-inmenging.

Ethische competentie van de pastor

In de (post)initiële scholing zou het mijns inziens goed zijn aandacht te besteden aan de interne doelen van de praktijken waarvoor studenten worden opgeleid en hoe het concrete handelen en de vragen die men kan tegenkomen, daaraan zijn te relateren.

Daarnaast zou het goed zijn om ten aanzien van in de samenleving en onder professionals zo dominante thema's als autonomie en respect voor autonomie een kritische houding aan te reiken. De persoonlijke waardigheid van iedere pastorant moet gerespecteerd en bevorderd worden, niet per se de liberale opvatting van

autonomie. Dat kan er namelijk toe leiden dat mensen aan hun lot worden overgelaten.

Ten slotte valt in de casusbeschrijving op dat de betreffende pastor de visie van andere professionals rondom deze pastorant niet heeft willen betrekken bij zijn eigen afweging. Gezien de ernst van de 'mededeling' lijkt me daar toch wel reden toe.

Ethische theorievorming

In deze reflectie ben ik ervan uitgegaan dat het door mij gevonden interne doel van de praktijk van persoonlijk pastoraat ook geldt voor de praktijk van straatpastoraat. Dat zou eerst uitgezocht moeten worden. Daarvoor zijn gedetailleerdere casussen nodig, aangeleverd door de betreffende pastores zelf. Deze casus laat zien dat ook in het straatpastoraat ethische reflectie op het handelen en wedervaren van pastores en geestelijk verzorgers geboden is. <

Literatuur

- Timmerman, A.B. (2011). *Gezien de ander. Eerbied voor autonomie en authenticiteit in het pastoraat. Een kwalitatief-empirische, moraaltheologische studie* (dissertatie Universiteit van Tilburg). Theologische Perspectieven Supplement Serie 1. Bergambacht: 2VM Uitgeverij. Beschikbaar via: arno.uvt.nl/show.cgi?fid=121105
- Vosman, F. (1996). Het leven getekend, het leven betekend. In: M. Pijnenburg en F. Vosman (red.), *Tegendraadse levensvisies*. Assen: Van Gorcum, 63-85.

*Guus (dr. A.B.) Timmerman (STD) is moraaltheoloog.
ab.timmerman@inter.nl.net*

